

İngiltere’de Koruma Alanında Hizmet Veren Bir Taş Ustası: Nigel Copsey

Söyleşi ve Çeviri: B. Selcen Coşkun

B. Selcen Coşkun: Merhabalar. Söyleşi teklifimi kabul ettiğiniz için çok teşekkür ederim. Sizin tarihi binaların korunması alanında çalışan tecrübeli bir taş ustası olduğunuzu biliyoruz. Aynı zamanda öğretim görevlisi olarak atölyenizde York Üniversitesi Arkeoloji Bölümü altında ‘Koruma Çalışmaları’ programı kapsamında uygulamalı yapım yöntemleri dersini yürütüyorsunuz. Öncelikle mesleğinize nasıl başladığınızı sormak istiyorum. Ne kadar süredir bu mesleketesiniz? Firmanızı ne zaman kurdunuz? Yapı koruma alanına nasıl yöneldiniz? Sizi tarihi yapılara çeken neydi?

Nigel Copsey: Bu işe nasıl girdiğimle ilgili kısaca bir özet vereyim, isterseniz. York Üniversitesi’nde siyaset okudum. 21 yaşında mezundum, ama ne yapmak istediğimle ilgili en ufak bir fikrim yoktu. Mezun olduğum 1982 senesi Margaret Thatcher’in yönetiminde olduğu (1979-1990) döneme denk gelmişti. [*Küçük bir tarihi bilgi vermek gerekirse: İngiltere’de M. Thatcher döneminde 1980 başından başlayarak işsizlik oranında hızla yükseliş görülmüş; 1,5 milyon işsiz sayısı yıl sonunda 2 milyona erişmiş ve 1982 başında ise işsizlik 1930’lardan beri en yüksek seviyesine, 3 milyona ulaşmıştır.* –S.C.] Şöyle diyeyim; üniversitede bizim bölümden toplam 90 kişi mezun olmuşuk ve sadece benim bir işim vardı. Ciddi olarak bir iş bakıyordum denemez aslında. Kendimi tamamen şans eseri Cornwall’da bir taş duvar işinde buldum. Bir çiftlikte bahçe duvarına ihtiyaç vardı. Ben de bir iş yapmış olmak ve biraz para kazanmak için o işe dahil oldum. Başlar başlamaz çok sevdim. Çevredeki çiftçilerden uğrayıp “benim de onarılması gereken bir duvarım var” diyenler oldu. Sonra devam eden bir yol yapımında örülmesi gereken duvarlarla ilgili bir iş aldım. Gitgide işlerim arttı. O günlerde hem çalışma koşulları, hem de kazanç kötüydü. Taşla çalışmayı sevmiştim ama başka bir şeyler yapmalıydım, farkındaydım.

Daha sonra Dorset’te bulunan Weymouth Koleji’nde taş ustalığı eğitimine kayıt oldum. [Söz konusu okul halen eğitime devam etmekte-

Nigel Copsey (54), tarihi binaların korunması konusunda uzmanlaşmış, danışmanlık veren bir taş ustası. Mesleğe ilk olarak Cornwall’da taş duvar örerek başlamış. Daha sonra kendini usta olma yolunda geliştirmek amacıyla Dorset’te Weymouth Koleji’ne devam etmiş. Eğitim sonrasında taş konservasyonu ve tarihi kâğır yapıların korunması alanında hizmet veren Toprak, Taş ve Kireç AŞ’yi kurmuş. Birleşik Krallık Koruma Enstitüsü kayıtlı üyesi olan Copsey, yapı ölçeğinde koruma planı, hasar/bozulma raporları-analitik rölöve, koruma ve onarım amaçlı keşif hazırlama konularında da hizmet veriyor.

Copsey, 1877’de örgütlenen ve halen varlığını devam ettiren SPAB (Tarihi Yapıları Koruma Derneği) üyesi ve derneğin sıkı takipçilerinden. Ayrıca yine Birleşik Krallık sınırlarında örgütlenmiş olan Building Lime Forum (Yapı Kireci Forumu) üyesi olarak forumun etkinliklerinde aktif rol almaktadır. Kendisiyle TÜBİTAK tarafından desteklenen doktora sonrası araştırmam için misafir araştırmacı olarak bulunduğum York Üniversitesi’nde tanıştım. Nigel Copsey, uzun bir süredir Arkeoloji Bölümü altında Koruma Çalışmaları (Conservation Studies) ve Kültürel Miras Yönetimi (Cultural Heritage Management) başlıklı iki ayrı yüksek lisans ve doktora programlarının öğrencilerine verilen uygulamalı yapım yöntemleri (practical building skills) atölye dersini yürütmekte. Araştırmam dolayısıyla hafta da bir tam gün süren bu derse 4 hafta katılma ve diğer öğrencilerle birlikte Copsey’nin yürütücülüğünde geleneksel yapım yöntemlerini deneme şansını oldu.

Copsey, ahşap, taş, tuğla, kireç ve kerpiç/çamur gibi geleneksel yapı malzemelerinin bilinçli kullanımının yalnızca yapılar için değil, ait oldukları çevre bütünü ve genel anlamda sağlıklı bir yaşam için de yarar sağlayacağına inanıyor. Bu bağlamda, koruma alanında uzmanlaşmış bir mimar ve aynı zamanda koruma eğitimi veren bir akademisyen olarak Copsey’nin 4 haftalık kısıtlı bir zaman diliminde yapım yöntemleri, geleneksel malzemelerin kullanım alanları, özellikleri ve sürdürülebilirliği gibi koruma alanının uygulamaya yönelik konularından, vernaküler mimarinin sürekliliği ve aslında yaptığımız tüm işin bu yapıların içinde yaşayanların sağlığı ve yaşam kalitesini yükseltmek adına olması gerektiği gibi sıkça hatırlamamız gereken yaklaşımlara uzanan geniş bir yelpazede aktardıklarının çok önemli olduğunu düşünüyorum. Bunlar, bizim de mimarlık ve mimari koruma eğitimimizde eksikliğini hissettiğimiz konular. Kendisiyle bu söyleşiyi kasım ayında kuzey İngiltere’nin küçük bir köyünde (Thorton-le-Dale) bulunan atölyesinde gerçekleştirdik. Sorularıyla derslerde anlattıklarının biraz dışına çıkmaya, tutkuyla bağlı olduğu mesleğinde yaşadığı kişisel deneyimleri öğrenebilmeyi ve böylece dünyanın koruma alanında kendi ilkelerini geliştirmiş başka bir coğrafyasındaki son yaklaşımları ortaya koymayı hedefledim.

Fotoğraf: Nigel Copsey, uygulamasında çalıştığı York Holy Trinity Church’de Churches Conservation Trust’tan bir grup ziyaretçiye onarım hakkında bilgi veriyor, 2014 (Fotoğraf: Graham White).

Nigel Copsey, atölyesinde York Üniversitesi öğrencilerine taş üzerine eğitim verirken, 2014 (Fotoğraf: Selcen Coşkun).

dir. Meraklısı bilgiye <http://www.weymouth.ac.uk/courses/results/?courseKeyword=&courseSubject%5B%5D=15> adresinden ulaşabilir. -S.C.] Ancak o zamanlar, aslında bugün de maalesef aynı şekilde devam ediyor, taş ustası olarak eğitim alırken bir şekilde koruma alanına düşman olarak yetişiyorduk. Taş ustası yeni taş yontmaktaydı. Taş yontma işindeki çoğu kişi yapı korumanın taş ustasının işini engelleyeceğini düşünürdü. Ben de mezun olduğumda benzer bir inanışla mesleğe başladım. Fazlaca kafa yormuyordum. Öğretildiği gibi kabul etmiştim.

Eğitim sonrası serbest çalışmaya başladım. Kolejde tanıştığım bir arkadaşımın bir firmaya dışarıdan işler yapmaya başladık. Bu firmayla daha önce Sommerset'te bir tarihi kilise yapısının kulesinin onarımında çalışmıştık. Firmadaki mimar ilkeli bir SPAB üyesiydi. Çok korumacı bir yaklaşım uyguluyordu. Kireç harcı gibi malzemeler kullanılıyordu. Böylece ilk kez 1992'de SPAB'ın fikirleriyle tanışmış oldum. Onarım sürerken William Morris'in yazdıklarını okumaya ve onun yaklaşımını kendime yakın hissetmeye başladım. Şimdi olduğu gibi o zamanlar da sosyalizme inanıyordum ve William Morris'in de bir sosyalist olduğunu görünce şaşırdım. Söyledikleri son derece mantıklı geldi; beni cezpt etti. Sözlerindeki anlamı hissedebildim. Bu, söz konusu fikirleri paylaşan ve uygulamaya koyabilmiş bir mimarla karşılaşmamız sayesinde oldu. Eğitimde aşılana her şeyi yenilemek, eskinin yerine yeniyi yerleştirmek gibi fikirlerim ters yüz oldu. William Morris'in en temel öğretilerinden olan yapıya ve tarihsel gelişimine saygı duymak, yalnızca yapısal ihtiyaç duyulduğunda onarım yapmak gibi fikirler hoşuma gitmeye ve yapıların aslında sıradan insanlara ve o insanların yaşamlarına ait belgeler oldukları düşüncesi çok doğru gelmeye başladı. Bu,

benim için çok önemliydi. Sanırım, Morris bir yazısında geleneksel sivil yapıların sıradan insanların umut ve hayalleri kadar, onların başarısızlıklarını da yansıttıklarından bahseder.

Böylece, bundan sonra Oliver [ortağı] ile birlikte bir firma kurduk ve koruma/restorasyon alanında çalışan daha büyük firmaların taşeronu olarak iş almaya başladık. Bir sürü heyecan verici büyük projelerde yer aldık.

Toparlarsam, iki şey, yani tarihe duyduğum sevgi ve ilgi, bu hep vardı. Ama bu şekilde benim mühim gördüğüm her şey bir araya gelmiş oldu: Politika ve özellikle de solun politikası. Ama bu iş benim aynı zamanda içinde yaşadığımız dünyaya ve bizleri saran mimariye dair bir tür gayret/çaba/emek vermemi sağladı. Hayatıma doğal bir şekilde anlam verdi. Yaşama tarzıma çok uygundu. Elbette zaman içinde W. Morris ve SPAB'ın sahip olduğu duruş etkisini yitirmeye başladı. Yine Morris'in yazdıklarını okursam görüyorum ki, savunduğu görüşler tüm dünyada farklı yerlerde karşınıza çıkıyor. Aslında son derece evrensel, genel yaklaşımlar. Morris, Viktoryan dönemde kapitalizmin etkisi altındaki sıradan insanlara ait zanaatın kaybolup gittiğini ve var olan zanaatların da giderek mekanikleştiğini fark etmişti. Bireye ait alan azalmaktaydı. Biz taş ustası olarak görevimizin her yere yeni taş yontmaktan ibaret olduğu fikriyle eğitimimize devam ediyorduk. Oysa W. Morris, yaratıcı bir biçimde taş yontma becerisinin yok olduğunu söylüyordu. Düşününce bu durumu oldukça ironik buluyorum. Ortaçağ İngiltere'sinde Morris'in bahsettiği zanaatkâr taş ustaları bulunmaktaydı. Giderek yok olmaya başladılar. Zamanla kapitalizm, ilerleme ve endüstrileşme hayatın normal haline geldi. Üretilenler dinamik ve hayati olmaktan uzaklaştı ve önemli bir parçası eksik devam etti. Ben bugün de Morris'in bu fikirlerine tamamen katılıyorum.

Firmanızla özellikle koruma alanında çalışmaya devam ettiğinizi söylediniz. Mimari korumaya yaklaşımınızı nasıl tanımlardınız?

Genel olarak, basit onarımla ilgili kabul edilen temel ilkeleri benimsiyorum. Örneğin sadece strüktürel bir gereklilik olduğunda veya hasarlı bölümler çevre için olumsuz etki yaratıyorsa yenileme yöntemine başvurulabilir. Bir binanın kesinlikle yaşını göstermesi gerektiğini düşünüyorum. Aynı zamanda onarımlarda kullanılacak malzemeler, yapının mevcut malzemesine uyumlu ve olabildiğince özgüne benzer

olmalı. Uygulamalarımda “dürüst onarım” (*honest repair*) yöntemini kullanıyorum. Mevcutta var olan taşın aynısını veya ona uyum sağlayacak başka bir malzeme bulabilirsem, o zaman bunları kullanmaktan çekinmem. Ama bulamadığım durumlarda “dürüst onarım” denen yöntemi uyguluyorum. Ama önceliği yapının inşa edildiği malzemeyi kullanmaya veriyorum. Bunlara ek olarak tabii kireç harcı ve kireç sıvasının farklı uygulamalarını kullanıyorum. Bu da bu ülke bağlamında ve dünyanın pek çok bölgesinde de tercih edilmiş olan çamur bazlı harçları ve son derece uyumlu bir malzeme olan kireç harçlarını kullanmaya devam etmek anlamına geliyor. Genel anlamda hidrolik kireç harcı ve malzemenin yanı sıra, her zaman binanın tarihi gelişimini belgeleme yoluyla anlamaya çalışmak gerektiğini düşünürüm. Bir yapıda çalışırken yapı malzemesi size nelerin değiştiğini ve bu değişikliklerin nasıl uygulandığını anlatır. Birçok restorasyonda göz ardı edilir ama bunları gözlemleyerek öğrenilen bilgiler son derece önemlidir. Genelde restorasyonlarda “ne” ve “nasıl” sorularına soyut bir yanıt verilir ve bu da çoğu zaman aslında mevcut malzeme ve onun size anlattıklarına cevap verecek özellikte değildir. Biz hem rölöve alıyor ve binanın analitik incelemesini yapıyoruz, hem de onarımında yer alıyoruz. Bir yapıyla birebir çalıştığımızda o yapıdan öğrenecek çok şeyiniz olur. Tarihi bir yapıda göze gözükenen fazlası gizlidir. Bazen usta veya mimar bu detayları gözden kaçırabiliyor ve o zaman geri döndürülmesi zor hatalar yapılabiliyor.

Bir yapıyı keşfetmeyi seviyorum. Bu, bir nevi geçmişteki ustaların zihnini okumaya benziyor. Sanırım asıl tutkuyla yaptığım iş bu. Bu, benim için projenin uygulama safhasından daha ilginç ve merak uyandırıcı. Müşteri çoğu zaman araştırma kısmına para vermek istemiyor. Bir başka SPAB ilkesi uygulamadan önce yapının malzemesini anlamak gerektirir.

“Tarihi yapılarda özgünlük” size ne ifade ediyor? Benim gözlemlediğim bu kavramın İngiltere’de yakın zamanda özgünlük kavramından halkın, kullanıcının ne anladığı üzerine kaydırılmaya çalışıldığı. Yani sosyal kurgu olarak özgünlük... Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz?

Evet doğru, böyle bir eğilim var ve bu W. Morris’in yapıların evrimine saygı gösterilmesi konusundaki felsefesiyle çelişiyor. Restorasyonlarda söz sahibi olanlar, “21. yüzyılda yapılan işler yapıda süregelen değişimin meşru birer

parçasıdır” derse, bu sadece kötü uygulamaları haklı çıkarmak adınadır. Çağdaş malzemeler yapının dokusuna açıkça zarar vermeye başlamışsa çizgiyi çekerim. Yapıda yaşayan insanların sağlığı yapı malzemesiyle doğrudan ilgilidir. Bu yüzden doğru ve uyumlu malzeme kullanımı çok önemlidir. SPAB ve W. Morris’in felsefesindeki malzemenin önemine vurgu bu anlayıştan ileri gelir.

İnsanların özgünlük kavramını giderek temelde orijinal tasarıma veya yapıyı tasarlayan mimarın tasarım konseptine bağladıklarını görüyorum. Çalıştığımız çoğu yapının aslında bir mimarı yoktu. Bu yapılar zaman içinde değişip evrim geçirdiler. Bunu yok sayıp her şeyi başa, ilk duruma döndürmek yanlış olacaktır. Sadece tasarımın yapının özgünlüğüne eşit olduğu inancı bu tasarımı geri getirmek/yeniden yaşatmak adına hangi malzemenin kullanıldığına dikkat edilmemesi sizi yanlış yola sürükler. Sonunda dış görünüş performansın yerini almaya başladı. Bunun güncel olarak İngiltere’de koruma alanında yaygın olmaya başlayan bir yaklaşım olduğu söylenebilir.

Bir yapı aslında sadece bittiği gün gerçek anlamda tasarımını yansıtır. Hatta belki tamamlanmadan bile önce tasarım değişmeye başlar. Bina bittikten sonra giderek yıpranma ve bozulma hali söz konusu olmaktadır. Yani yapı inşa edilip bittikten sonra artık mimarın zihninde tasarladığı bir ürün değildir. Özetlemem gerekirse, bence bir yapının yıpranması onun varoluşu ve özgünlüğüyle ilişkili bir şeydir.

Evet, haklısınız. David Lowenthal da kitabında (*The Past is a Foreign Country*) neden insanların yaşlanmaktan hoşlanmadığına cevap arıyor. Buradan da yapıların yaş-

Nigel Copsey'nin koruma projesi uygulamasını yaptığı Malton'da bulunan York Evi.

Malton, York Evi,
iç mekân, 2010
(Fotoğraf: Nigel Copsey).

lanmasıyla ilişki kuruyor. Yaşlandığımızı görmekten nasıl hoşlanmazsak, çevremizdeki yapıların da yaşlılık izlerini reddetme eğiliminde olduğumuzdan bahsediyordu.

Bunu uygulama ölçeğinde tartışsak, örneğin kâgır bir yapıda çok dayanıklı taşlar kullanılmıştır. Fazla yıpranma yok, ama örgüdeki bir taş bir şekilde yok olmuş veya çok fazla yıpranmış olabilir. Bu taşın yerine aynı eskisi gibi yeni bir taş yerleştirmekle ilgili herhangi bir tereddüt duymam. Ancak, eğer bina çok yaşlı ve yıpranmış ise yeni taş yerine “dürüst onarım” a yönelirim. Çünkü yapının mevcut tarihi karakterini değiştirmek istemem. Bence sıradan insanlar da her şeyin yepyeni görünmesini arzulamıyorlar. Atölyeme yakın bir yerde yer alan ufak bir köprünün onarımında çalışırken bunu gözledim. Burada oturanların sıkça kullandıkları bir yerdedi. Onarım sırasında tamamen yok olmuş birkaç taşın yerine yeni taşlar yerleştiriyorduk.

Malton, York Evi,
iç mekân, 2010
(Fotoğraf: Nigel Copsey).

Geçen herkes istisnasız olarak, “Umarım burayı değiştirmeyeceksiniz, umarım köprüyü yenilemeyeceksiniz” dedi. Bu genel bir yaklaşımdı. Yatırımcılar ve eski binaları yenilemek, onları ilk tasarımlarına döndürmek isteyen her kim varsa hepsi insanların bunları yeni görmek istediklerini söylüyorlar. Ben kişisel olarak inanıyorum ki, istemiyorlar. Yaşları neyse o haliyle görmek istiyorlar. Yatırımcıların sesi sıradan insana göre daha yüksek. Miras endüstrisi [*Bu terim İngiltere’de kültürel mirastan turizm yoluyla elde edilen kazançta atıfta bulunmak amacıyla kullanılıyor. ‘Miras endüstrisi’ tanımını akademisyen ve sanat eleştirmeni Robert Hewison, ilk olarak 1987’de sıkça atıfta bulunulan Heritage Industry isimli kitabında kullanıp, eleştirel bir gözle konuyu detaylandırmıştı. Copsey de, terimi bu sohbetimizde biraz küçümseyerek kullandı.* -S.C.] ziyaretçileri cezp etmek için etkinlikler düzenliyor. Howard Malikânesi [*Yorkshire’de geniş bir araziye yerleşmiş bir malikâne. Varlıklı Howard ailesinin mülkü olan yapı, bugün müze ve aileye ait konut olarak kullanılıyor.* - S.C.] buna bir örnek. Howard ailesi, yapıdan ve bahçeden çok fazla kazanç sağlıyor ve bundan dolayı üzerlerinde restorasyona yönelik bir baskı var. Bence insanlar bu yapıların restore edilmesini istemiyorlar.

Anlıyorum. Miras korumayı yalnızca turizmin hizmetinde kullanmaktan bahsediyorsunuz.

Evet. Kısacası W. Morris’in benim de benimlediğim temel ilkesi, iyi durumda olan bir yapıyı olduğu gibi tutma ve bozulma sürecini yavaşlatmaktan ibaret. Yani, çok genel olarak uyumsuz modern malzemenin ayıklanması türünden uygulamalar. Sadece bunun yapılması yeterli. Yapının sahip olduğu karakteri sürdürmek gerekli. Orijinal malzeme ne derece bozulmuş da olsa, yerine konacak yeni malzemeden daha kalitelidir.

Bence koruma uygulamalarında egoya yer yok. Alçakgönüllü olmak gerekli. Modern düşünce tarzında sürekli yenileme yapılması gerekli. Buna katılmıyorum. İşçilik geçmişe oranla daha zayıf. Kullanılan aletler aynı değil. Her şeyi elle yapabiliydik ancak o zaman eski kalite yakalanabilirdi.

Eğer geleneksel anlamda bir taş ustası olmayı ümit ediyorsanız, koruma uygulamalarında yer almak bunu gerçekleştirmenin tek yolu. Ancak orda geçmişte yapıldığı şekline en yakın şekilde çalışabilirsiniz. Burada bile işin ekonomisi gereği çeşitli makineler kullanılıyor olabilir.

Dolayısıyla özgün malzeme yeni kullanılacak olana göre daha anlamlı ve herkes yeni işe oranla özgün malzemeye daha olumlu tepki veriyor. Özgünlük anlayışım, bu.

Ben geleneksel yapılarda çalışıyorum. Tarihi yapılar yerine “eski” yapılar demeyi tercih ediyorum. [‘Eski yapılar’, SPAB’ın da tercih ettiği bir terim. ‘Tarihi binalar’ ise İngiltere’de koruma alanının en önemli otoritesi olan English Heritage’in kullandığı terim. Copsey, burada English Heritage’i da eleştirmek ve kendi ayrımına vurgu yapma niyetiyle bunu söylüyor. – S. C.] Sıradan insanlara ait yapılar. Ama ben bunların mesela Howard Malikânesi kadar önemli olduklarını düşünüyorum. Koruma uygulamalarında doğru malzemeler seçilmeli. Bu yapılara genel olarak hayatları boyunca yanlış malzemeler kullanılmış ve bundan hasar görmüşler. Aynı şekilde içlerinde yaşayan insanlar da bundan etkilenmiş. Bence kullanılan malzemeleri anlayıp onların eşdeğerlerini bulmaya çalışmamız ve nasıl uygulandıklarını anlamamız son derece mühim. Çünkü bunu hâlâ yapamıyoruz. Halen kireç harçlarını anlayamıyoruz. Yolumuzu bulmak denemek ve arayışı bırakmamaktan geçiyor.

Temel prensibim, çalıştığım yapıları anlamaya çalışmak ve isteğim malzemeyi baz alarak ayısını yapmaya çalışmak. Yöntemimi herhangi bir teknik özellikler kitabı veya şartnameye bakarak değil yapının kendisini inceleyerek belirlemek.

Uygulamaya yönelik bir başka sorum daha olacaktı: Farklı tarihi katmanlara sahip bir yapıya yaklaşımınız nasıl olur? Örneğin 18. yüzyıla tarihlenen ama 19. yüzyılda değişikliğe uğramış bir yapıdaki tüm katmanlar size göre nasıl ele alınmalı?

Bu soruya verilecek aslında tek, kesin bir cevabım yok. Her durum kendine özgüdür. Cevap için meslek hayatımdaki en önemli projelerimden birini örnek olarak vereyim. Yaklaşımım hakkında bilgi verecektir. Malton’da [Yorkshire bölgesinde geleneksel dokusunu korumuş bir ufak şehir. –S. C.] bulunan 17. yüzyıla ait York Evi, sahip olduğu tarihi değer açısından önemli bir yapı. Orda çalışmaya başladığımızda bu denli önemli olduğunu bilmiyordum. Malton’da pek çok başka mülke sahip olan işveren yapının değerini önemsemiyordu. Sahip oldukları tek bina bu olsaydı belki daha fazla değer verirdi, bilemiyorum. Yapı 1967’den itibaren ofis olarak kullanılmıştı ve yeniden ofis olarak kullanmak üzere bir proje geliştirilmişti. Bu da yapıya bir dolu ağır yük getirecekti. Bir-

çok pencere vs eklenmişti. Önce geç dönem eklerini ayıklamakla işe başladık. Sonra Viktoryan dönem ekleriyle baş başa kaldık. Bunları normalde olduğu gibi tutar ve korursunuz. Söz konusu bina bugün örneğine az rastlanan, belki ülkede bir iki tane kalmış, 17. yüzyıla ait bir soylunun eviydi ve özgün nitelikleri oldukça iyi korunmuştu. Yapı yıldızlı 2. derece tescilli, ama bence sahip olduğu kültürel önem ile 1. dereceyi hak ediyordu. Yapının değerini anlamayan mal sahibi bana normalde gitmeyeceğim kadar ileri gitme cesaretini verdi ve yapının değerini ortaya koyabilmek adına 20. yüzyıl başına tarihlenen Viktoryan eklerini (duvarları, tavanları ve ahşap duvar panelleri kaplayan tüm duvar kâğıtları ve bazısı seramik olan elektrik tesisatını) ayıkladık. Tabii bunları yaparken her şeyden örnekler aldık. Bunları kaydedip sakladık. Dediğim gibi, amacımız, yapıyı 17. yüzyıldaki durumuna geri getirmek ve ne derece önemli bir bina olduğunu göstermekti. Bir anlamda kapsamlı onarım/restorasyon yaptık, denebilir. Yapıyı 17. yüzyıldaki haline döndürdükten yaklaşık 6 ay sonra işverene bir teklif yazdım. Bakın, bu yapı sıradan bir büro binası olmak için çok değerli, dedim. Bu teklifim müşteri tarafından kabul edildi. Ofis binasına dönüştürülmedi. Ancak daha sonra yapının başına gelenlere değinmeyeceğim. Çünkü 5 yıl geçmesine rağmen halen kullanılmıyor, boş duruyor. Binanın geleceği şu anda tamamen belirsiz.

Söylemek istediğim, her bina kendi içinde üniktir ve koruma amaçlı her tür yaklaşım korunacak binaya göre tasarlanmalıdır. Sadece binanın fiziksel varlığı değil, içinde bulunduğu sosyal ortam da önemlidir. Koruma kararları alınırken sürekli soru sorulmalı. Her bina için aynı

Malton’da bulunan ve 1721’e tarihlenen kireçtaşı basamaklar. Yeni taşlar çalınan orijinal taşların yerine Copsey tarafından yerleştirilmiş (Fotoğraf: Nigel Copsey).

1470'e tarihlenen Waynelete Kulesi, Esher/ Surrey. Gotik revival üslubundaki pencereler 1732'de William Kent tarafından yerleştirilmiştir (Fotoğraf: Nigel Copsey).

sorulara farklı cevaplar verilebilir. Şu sıralar bir yapıyı kurtarma bağlamında en çok duyduğum cümle, “bina, 21. yüzyıla uygun hale gelmeli” oluyor. Bu bakış açısı çok kötü sonuçlara yol açabilir. Sorulması gereken asıl sorular, yapının özgün malzemesi nedir, yapının tarihsel gelişimi nasıl olmuştur ve bu yapıyı 21. yüzyıl toplumu bağlamında yaşama nasıl geri döndürebiliriz, olmalı. Örneğin şu anda da bir 18. yüzyıl yapısının içindeyiz. “21. yüzyıla uygun hale getirmeliyiz” diyenler tarihi binaları pek umursamıyorlar. Yalnızca işin maddi kısmıyla ilgililer ve bu da bambaşka bir boyut. Tabii bu umarsız tavır beraberinde çeşitli sıvaları, alçıyı ve bunlar gibi tarihi dokuya uygun olmayan malzemeleri de beraberinde getiriyor. Benim gibi korumacı yaklaşımı olanlar genelde konuya sübjektif yaklaştığımız konusunda suçlanırsınız, ama bunlar aslında bir dizi derin düşüncenin, felsefenin sonucu ortaya çıkan ilkeler.

Malton'daki York Evi'ne dönersek, burada yaptığımız bir diğer önemli şeyse, evi pek çok farklı etkinlik/buluşma için halka açmaktı. İlk gün yapının tüm mekânlarında seminerler yapıldı. Tarihi yapıları korumanın farklı hallerine ait seminerler. Ertesi gün yapı halkın ziyaretine açıldı. Farklı zanaatkarlar bahçede tuğla yapımı vs gibi işlerini sergilediler. Bu düzenlediğimiz bir nevi koruma/onarım festivali gibiydi. Bu iki günde yapıyı toplam 1000'e yakın kişi ziyaret etmiştir. Bu etkinlikler, katılanlara yerel bir aidiyet hissi verdi ve yine benim bakış açım dönersek, evin sahibine kasabadaki insanların bu yapıya

ne denli değer verdiklerini göstermiş oldu. Mesele binada çalışmış avukatlar gelip ziyaret ettiler, yapıya dair anıları olanlar geldi. Tüm bunlar yaşandı. Ne yazık ki, bu sözlü tarih öykülerini kaydedemedik. Keşke yapabileseydik. Bence o iki gün yaşananlar sosyal içeriğiyle bir koruma etkinliği idi. Ayrıca orda çalıştığımız sürece SPAB, Vernaküler Yapılar Derneği gibi pek çok farklı grup bizi ziyaret etti. Bir şekilde 2000 ile 2500 kişi bu projeyi ziyaret etti diye düşünüyorum. Orda eğitime yönelik çalışmalar da yürüttük. Aslında yapılan işin bir kısmı bu eğitim sürecine dahil olan kişiler tarafından yapılmış oldu. Şöyle diyebilirim, benim buradaki asıl çabam koruma sayesinde insanların birlikte bir şeyler yapmak için uğraşmalarını sağlamak, onları bir işe dahil etmek, bir şehre yeni bir hayat vermek ve şehrin insanlarının/yerleşik halkın o şehirle ilgili gurur duymalarını sağlatabilmektir. Her şey son derece başarılı gitti. Ona ek bir maddi yük getirmediği takdirde bu etkinlikleri düzenlememize ses çıkarmamakla birlikte mal sahibinin görüşü fazla değişmedi. Direnmezseniz, koruma projelerinde/kararlarında dış görünüşün en önemli şey olduğu konusundaki görüş genel geçer kabul haline gelebilir. En çok orda çalıştığım için Malton'dan örnek gösteriyorum; en sık gördüğüm uygulama 50 sene boyanmamış ama sapsağlam orijinal ahşap pencere doğramaları, durup dururken modern malzemeden pencerelerle değiştiriliyor. Bu talihsiz bir durumdur.

Eğitime katkılarınızdan biraz bahsedebilir misiniz? Biliyoruz ki, uzun bir zamandır

York Üniversitesi öğrencilerine eğitim veriyorsunuz. Üniversiteyle bağlantınız ne zaman kuruldu? Sizce koruma eğitiminde uygulamaya daha çok önem verilmeli mi? Eksik görüyor musunuz? Güncel eğitim sisteminin genel bir bakışla nasıl değerlendirirsiniz?

Bu sorularınız beni tehlikeli sulara sürüklüyor [gülüyor]. Malton'daki iş çerçevesinde başardıklarımızı görünce eğitime bir şekilde dahil olmak istedik. O işin bir uzantısı gibi gördük açıkçası. Malton'da çalıştığım ilk yıllarda orda bir ekip kurdum ve işlerinde usta zanaatkarları bu ekibe dahil ettim. Belli sınırlar içinde çalışsak da, işin tarifini ben yapıyordum. Bir noktada yerel ustaların yeteneklerini artırmaları önünde onları belli malzemelerin kullanımı yönünde eğitmenin doğru olacağını düşünmeye başladım ve öncelikle kireç üzerine yürüttüğümüz uygulamalı derslerle başladık. Bu arada yine Malton'da çalışırken kâgir binalarda kullanılmış olan toprak bazlı/çamur harçların farkına vardım. Çalıştığım yapılar bana aslında çamur sıvaların ne denli yaygın olarak kullanıldığı mesajını verdi. Sadece küçük ölçekli ve mütevazı yapılarda değil zengin evlerinde de kullanılmıştı. Bu farkındalık sonucu çamur harçlarla ilgili bir kurs açmaya karar verdim. Kireç ve çamur harçlarla ilgili kurslardan sonra taş korumayla ilgili ve daha sonra koruma felsefesi, ilkelereyle ilgili kurslar verdik. Bu gerçekleştirdiklerimi gerekli olduğuna inandığım için yaptım. Daha geniş bir kitle için yarar sağlıyordu. Kısacası benim için bu iş mükemmel bir ortam yaratmıştı: Gerçek bir yapıda insanlara bir şeyler öğretebiliyordum. Ayrıca katılımcılar da bir yapının koruma uygulamasında yer alarak katkı sağladıkları hissiyle ayrılıyorlardı. Bu oldukça önemliydi.

Üniversiteyle ilişkim de biraz bu kurslara bağlı olarak ortaya çıktı. Biz orda eğitim verirken üniversiteden hocalar ziyaret ettiler. Malton'da yaptıklarımızı görüp bunu insanlara eğitim vermek ve onları da dahil etmek konusunda iyi bir model olarak değerlendirdiler. Sonra öğrencilere uygulamaya yönelik bir ders verilmeye başlandı. Bu 4 gün kireç, 4 gün çamur harçlarının anlatılıp öğrenciler tarafından çalışıldığı atölye ağırlıklı bir uygulama dersiydi. Oldukça faydalı bir dersti bu. Bir süre böyle devam etti. Ancak 7-8 sene önce ders saatleri yeniden planlandı ve maalesef her malzeme için 2 güne düşürüldü. Sanırım program yürütücüsü olan Arkeoloji Bölümü, eğitimin gereksiz

olduğunu ve aslında onlara pahalıya 4mal olduğunu düşünmeye başladı. Söz konusu uygulamalı eğitimin 4 gün olduğu zamanlarda kendi alanının en iyisi uygulamacıları bize destek veriyorlardı. Ama sonunda söz konusu ders bir gün benim atölyede kireç konusunda uygulamalı eğitim verdiğim, diğer gün ise teknik konuların bölümdeki öğretim üyeleri tarafından aktarıldığı şekliyle 2 güne indi.

Aynı zamanda tüm bunlar devam ederken Ulusal Miras Eğitim Grubu (NHTG) devreye girdi. NHTG English Heritage [*English Heritage, Birleşik Krallık'ta sadece İngiltere'de bulunan tarihi yapılar ve çevrelerinden sorumlu, bunları işleten ve bundan öte hükümete miras koruma konularında danışmanlık yapıp tavsiye veren; imar planlarında görüş belirten kamu kurumudur.* -S. C.] tarafından yürütülen ve zanaatlardaki yok oluşun sebeplerini ve geleneksel binalarda çalışmak için gerekli geleneksel yöntemlerin eksikliğini inceleyen bir araştırma projesinin bir parçasıydı. Verdikleri eğitim mimarlara yönelikti. En çok ihtiyaç duyan meslek grubunun mimarlar olduğu ortaya çıkmıştı.

Springfield Vermont'ta bulunan Richter Evi, 1860'lara tarihlenen bir çiftlik evi
(Fotoğraf: Nigel Copesey).

York'ta bulunan ve 12. yüzyıla tarihlenen Holy Trinity Church. Günümüzde bakımı ve ziyaretçi yönetimi Churches Conservation Trust tarafından üstlenilmiş durumda. Nigel Copsey, 2014 yılında burda mimar Linda Lockitt ile birlikte SPAB ilkelerini yansıtan bir onarım yürütmüş (Fotoğraf: Rob Barnard, 2014).

Ulusal Miras Eğitim Grubu, bizim yaptıklarımızı görünce hemen birlikte çalışmak istedi. Böylece birlikte bazı işler yaptık.

2008 senesinde Ulusal Miras Eğitim Grubu'nun bu dönemki alan çalışmasının bir ürünü olarak ve tarihi yapıların onarımında çalışanlar için Kültürel Miras Ustalık Kartı (Heritage Skills CSCS Card) adı altında bir yeterlilik sistemi oluşturuldu. Bu sistem, 'İnşaat İşleri Yeterlilik Sertifikası Programı'nın (CSCS) alt kümesi olarak tasarlandı. Tarihi yapı koruma alanında gerçekleşecek bir uygulamayı alabilmeniz için yeterliliğinizi ispat etmeniz durumunda bu kartı almaya hak kazanıyorsunuz. English Heritage, National Trust veya Heritage Lottery Fund gibi onarımları yürüten veya maddi destek yaratan kurumların açtığı ihalelere girebilmek için firmanızın bu karta sahip olması koşulu kondu. Böylece, bence gerekli olan bir akreditasyon sistemi başlatılmış oldu. Kurumsallaşmış bir zanaatkârın bu kartı edinmesi fazla zor değildi. Daha sonra meslek yüksek okullarında eğitim almanız ve usta olarak bir üst seviyeye yükselmiş olma koşulu da eklendi. Eğitimle birlikte daha bilinçli ustalar yetişmeye başladığını düşünüyorum. Bu belki yeterli değildi ama en azından belli bir seviyeye işaret ediyordu.

İlk kurgulandığı zamanlarda Ulusal Miras Eğitim Grubu (NHTG) da, York Üniversitesi'ndeki uygulamalı eğitime dahil

oldu. Birlikte çalıştık, genelde ben planlamayı, yeterli işgücünü bulma işini ve diğer organizasyona yönelik işleri üstleniyordum. Bu arada bölüm aynı zamanda öğretim üyelerini ve teknik personeli de eğitmek istiyordu ve bunu da bir dönem biz yürüttük. Hatta buna "eğitmenleri eğitmek" diyorduk. Bu grup Malton'daki York Evi'ne geliyorlardı. Ben de yaklaşık yarım gün onlara yapım teknikleri ve malzemeler hakkında uygulamalı eğitim veriyordum.

3 sene öncesine kadar böyle devam ettik. Her malzeme için (taş, ahşap, harçlar) 2 ders olmak üzere planlanmıştı eğitim. 3 yıl önce bugün de devam eden her malzeme için tek gün sistemine geçildi. Bence bu süre yeterli değil. Bunu bölüme söyledik. Değiştiremeyeceklerini söylediler. Süre açısından onaylamasak da, eğitimin devam etmesi gerektiğini düşündüğümüz için kabul ettik.

Biraz da üniversiteden bağımsız sürdürdüğünüz kurslara, seminerlere değinebilir misiniz? Bunları burada Thornton-le-Dale'de mi gerçekleştiriyorsunuz? Amaçlarınız nedir? Şimdiye kadar neler yaptınız?

Evet, ustalara, usta olmak isteyen yapı işçilerine eğitim amaçlı uygulamalı dersler veriyorum. National Park'ın koruma ve planlama bürosundan profesyoneller geldi. Burada onlarla kireç üzerinde çalışıyoruz. Biraz teorik çerçeve ve sonrasında uygulamalı bir çalışma.

Nigel Copsey'nin onarımını üstlendiği Atlas Çeşmesi ve arka planda Howard Malikânesi giriş cephesi. Atlas Çeşmesi, English Heritage'in onaylamış olduğu Thermatech isimli az basınçlı, ısıtmalı su sistemiyle temizlenmiştir (Fotoğraf: Nigel Copsey, 2010).

Yetersiz eğitim konusuna değinmişken, bu söyleşi mimarların okuduğu bir dergide yayınlanacağı için, mimarların uygulama söz konusu olduğundaki bilgi seviyesini nasıl buluyorsunuz? Sizce eğitimlerinde geleneksel yapım malzemelerini anlamaya yönelik başka dersler de olmalı mı? İngiltere özelinde değerlendirirseniz mimarların koruma uygulamalarındaki şantiye yönetimi hakkında ne düşünüyorsunuz?

Elbette, sorunuz için teşekkürler. Aslında bu soruyu yalnızca mimarlar değil, koruma alanının tüm profesyonelleri için cevaplamak isterim. Malton'da çalışırken oradaki Koruma ve Denetleme Bürosu'nun görevlisi hafta sonları gelip benimle birlikte çalışmak istemişti. Yıllardır bu işte çalışıyordu ama o güne dek kireç harcı kullanmamış, hiç taş duvar derzlememişti. Bu kişi yapı ustalarına, işçilere kireç harcı kullanmalarını tavsiye ediyordu ama malzemeye yönelik bilgisi aslında yoktu. Kireç harcı kullanmayı denedikten sonra işçiler ona gelip kullanamayız, kireç harcı kullanmak imkânsız, dediklerinde, hayır, hiç de güç değil, ben kendim kullandım, deme hakkı var. Bence bu tüm koruma profesyonellerinin eğitimi için çok önemli bir nokta.

William Morris de yazılarında yapı ve yapı korumanın işbirliği içinde çalışan bir sistem olduklarına ama ortaya koyulacak son ürünün ancak ekipteki en az vasa sahip kişinin ürettiği

kadar iyi olabileceğine vurgu yapmıştı. Yani, kaliteyi bu belirlerdi. Burada geleneksel yapım sistemleri söz konusu olduğunda ekipteki en az vasa sahip kişi çoğu zaman maalesef mimarlar oluyor. Ya da yapıların nasıl davrandıklarına en az hâkim kişi, demeliyim belki. Bu onların değil, mimarlık eğitiminin suçu. İngiltere'de eğitim alan bir mimar aldığı toplam 7 yıla uzayan [*Birleşik Krallık'ta mimarların, koruma uzmanı-mimar sıfatını alabilmeleri için almış oldukları temel mimarlık eğitiminin üzerine devam ettirmek zorunda oldukları bir eğitim ve iki seviyeli staj dönemleri var. Mimarlara bu son derece önemli 'koruma uzmanı mimar (conservation architect)' sıfatını, bu alandaki yeterliliklerini RIBA/ İngiliz Mimarları Kraliyet Enstitüsü veriyor. -S.C.]* eğitimleri boyunca sahada birebir geleneksel malzemeleri ve yapım yöntemlerini deneyimleyerek iki hafta dahi geçirmiyorlar. Son zamanlarda koruma uzmanı-mimar için talep gitgide atmakta. Mimarların eğitimleri sırasında odaklandıkları yapılar çağdaş yapım yöntemleriyle inşa edilmiş yapılar. Aslında daha çok konseptler üzerine eğitim alıyorlar. Tabii ben sadece İngiltere'deki sistemden bahsediyorum. Şu sıralar RIBA'nın da katılımıyla mimarlık eğitiminin baştan tasarlanacağı lafı dolaşmakta.

Amerika'daki deneyimim ise tamamen farklı. Orda mimarlar kendilerini ekibin bir parçası olarak, ustaları ise kendilerine denk görüyorlar.

Amerika’da çalışırken bir sabah mimarla birlikte işe gitmek üzere çok erken kalktık. Mimar, işçilere saygısından dolayı, şantiyeye mutlaka onlardan önce gidip orda hazır olmayı önemsedğini anlattı. Ayrıca şantiye mimarı olarak işini şantiyedeki herkesin yaptığı işi bir araya getirerek sistemin çalışmasını sağlayan bir birleştirici olarak gördüğünü söyledi. Bu yaklaşımı değerli buluyorum. Bence başarılı bir iş, hiyerarşik olmamalı. Bu işin gerçekleşmesini sağlayan pek çok kişi var ve hepsi eşit olmalı. Bu benim rolüm için de geçerli. Yeni işçiler çalışmak için geldiklerinde uygulamadaki genel yaklaşımı tarif ettikten sonra yaptıklarına karşı çok müdahaleci olmak istemem. Doğru bulduklarını, denemek istediklerini zarar vermedikleri sürece denemelerine izin veririm. Ahşap gibi temel bilgimin olduğu malzemelerde ise ben onlara danışırım. Uygulamaya dahil olan herkes yapının gereksinimlerini anladığı sürece bir problem çıkmayacaktır.

Nigel Copsey: An English Stonemason Specialized in Building Conservation

Nigel Copsey (54) began working with stone as a drystone waller in Cornwall (UK). He trained as a stonemason and carver at Weymouth College in Dorset, becoming established as a lettercutter and stonemason working mainly in the field of stone and building conservation. Based originally in the South-West, the company has carried out projects across England and more recently in Vermont and Andalucia. Nigel Copsey is a fully accredited member of the United Kingdom Institute of Conservation. He subscribes broadly to the principles of the Society for the Protection of Ancient Buildings (SPAB) and to the ideals of its founder, William Morris. He aspires to a thoroughgoing and articulate day to day ethical practice in accordance with international conservation treaties. He places a strong emphasis upon the promotion of open, honest and unhierarchical dialogue between all those involved in a project, as well as engaging with the craft, history and cultural significance of the building or monument itself. He believes that there are no circumstances in which the use of ordinary Portland cement mortars may be either necessary or justified in the context of a structure not originally constructed using these materials. He uses lime mortars and traditional materials whose performance has been tested over centuries of use in all climates and conditions. He strongly believes that the skilled and informed use of traditional materials such as wood, stone, brick, lime and earth is not only good for the buildings of which they are a part, but good for the environment as a whole and for a healthy life in general. Besides training local builders in the region where he works, Nigel Copsey has been giving lectures and practical training on stone, lime-mud mortars and wood to the MA students of Conservation Studies and Cultural Heritage Management programmes at the University of York since a number of years. We made this interview at Copsey’s workshop which is located at a small village in Northern England called Thorton-le-Dale.

Soruya geri dönersek, niyetim mimarlara yüklenmek değil. Ancak geleneksel yapım yöntemlerini daha iyi anlamaları gerektiğine inanıyorum. Ayrıca SPAB’ın tarihi yapılara yapılan her ekin kendi zamanının izini taşıması gerektiği ilkesine katılıyorum. Taklit ekleri, *pastiche*, yaşlıymış gibi görünen yapıları benimsemiyorum. Bu da, mimarların sorumluluğunda.

SPAB’la nasıl tanıştınız? Biliyoruz ki, koruma alanında tavsiye veriyorlar, eğitim veriyorlar ve kampanya yürütüyorlar. Üyesi olarak siz ne tür etkinliklerde SPAB’ı destekliyorsunuz? Hiç malzemeye yönelik konularda örneğin rapor hazırladığınız veya görüş bildirdiğiniz oluyor mu?

SPAB’ın fikirleriyle tanışır tanışmaz hemen üyesi oldum. O sıralar yüksek lisans yapıyordum. Yüksek lisans dersi kapsamında bir şantiyeyi ziyaret ettim. 1999-2000 yıllarıydı. Yapı, ünlü 19. yüzyıl edebiyatçısı Thomas Hardy ile olan bağlantısı nedeniyle İngiltere için çok önemliydi. Projede yapılanlar son derece yanlıştı. Binayı dairelere bölerken içinde bulunduğu arsada yeni bloklar tasarlıyorlardı. Bunu yapıyı ‘kurtarmak’ adına yaptıklarını söylüyorlardı. Bana çok yanlış gelen bu uygulamayı protesto etmeye karar verdim ve SPAB’a başvurudum. Uygulama, çok kötü bir uygulama olarak afişe edildi. Elbette, bu karşı koyuştan ötürü üniversite yönetimimiyle başım belaya girdi. Kampanyayı yerel ve ulusal medyada duyurdum. Bu projenin, uzun yıllardır karşılaştıkları en kötü uygulama örneği olduğunu düşünen SPAB memnuniyetle dahil oldu.

Aslına bakılırsa bu uygulamaya uzun senelerdir kontrolsüz giden imar politikaları cesaret vermişti. Sonunda maalesef kaybettik ve bina bozuldu. Ben bu protestoda yer aldığım için SPAB’ın güvenini kazandım. Bir iki sene sonra beni SPAB’ı temsil eden taş ustası olarak Amerika’ya yolladılar.

Bu olaydan beridir SPAB üyesiyim. Bazen dergilerine yazılar yolluyorum ve yayınlanıyor. Her projeme yöresel SPAB üyesini davet ediyorum. Teknik komitede olmak isterdim. Katkı sağlayacağıma inanıyorum, ama henüz böyle bir davet almadım.

Maalesef burada söyleşimizi tamamlamamız gerekiyor. Bana ayırdığınız zaman için çok teşekkür ederim.

Ben de teşekkür ederim. ■

B. Selcen Coşkun, Yrd. Doç. Dr., MSGSÜ Mimarlık Fak. Mimarlık Bölümü

Not: Nigel Copsey ve gerçekleştirdiği işlerle ilgili bilgiye <http://www.nigelcopsey.com/#1> adresinden ulaşılabilir.